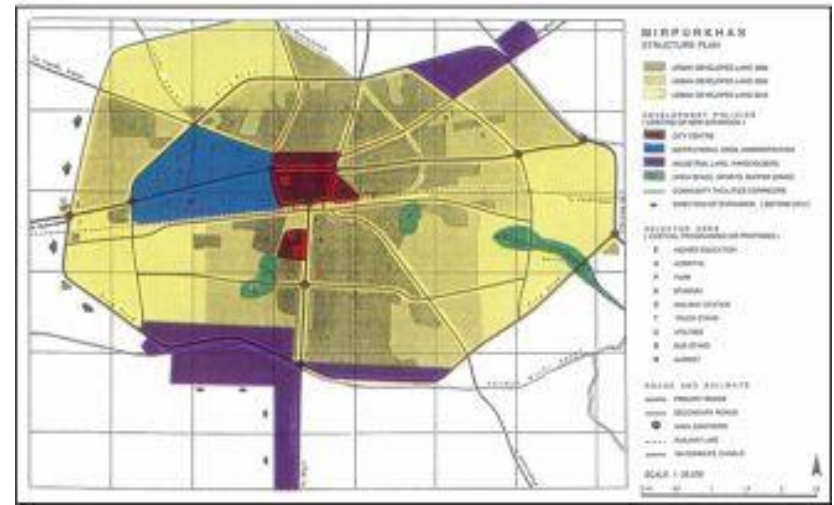

Σπύρος Αναγνώστου

Αστική Γεωγραφία

Πόλεις και αστικοποίηση

στις χώρες του Τρίτου Κόσμου

ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΠΟΛΥΖΟΣ

**ΑΣΤΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ**
2Η ΕΚΔΟΣΗ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Αστικοποίηση (Urbanization)

- **Αστικοποίηση** είναι η αύξηση του ποσοστού των ανθρώπων που διαμένουν στις πόλεις.

- **Δείκτης αστικοποίησης**

$$u = \frac{U}{P} \cdot 100$$

- Ο δείκτης αστικοποίησης εκφράζει τον αστικό πληθυσμό (U) ως ποσοστό % επί του συνολικού πληθυσμού (P).
- Η αστικοποίηση συμβαίνει εξαιτίας της μετακίνησης του πληθυσμού από τις αγροτικές στις αστικές περιοχές.
- Η διαδικασία της αστικοποίησης συνήθως βρίσκεται σε εξέλιξη όταν μία χώρα είναι ακόμα αναπτυσσόμενη.

- 1. Περίπου **54%** του παγκόσμιου πληθυσμού ζει σε αστικές περιοχές σήμερα, ποσοστό το οποίο προβλέπεται να ανέλθει στο **66%** μέχρι το **2050**
-
- 2. Ο πληθυσμός των αστικών κέντρων ανήλθε στα **3,9 δισεκατομμύρια άτομα το 2014**, από τα **746 εκατομμύρια το 1950**, σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη
-
- 3. Οι πόλεις μπορεί να αποτελούν τόπο κατοικίας για αυξανόμενο αριθμό ατόμων, ωστόσο καλύπτουν ακόμα λιγότερο από **1%** της επιφάνειας της γης
-
- 4. Σήμερα υπάρχουν **28** μεγα-πόλεις (με πληθυσμό πάνω από **10** εκατομμύρια η καθεμιά), σε σύγκριση με τις μόλις **10** μεγα-πόλεις που υπήρχαν το **1990**

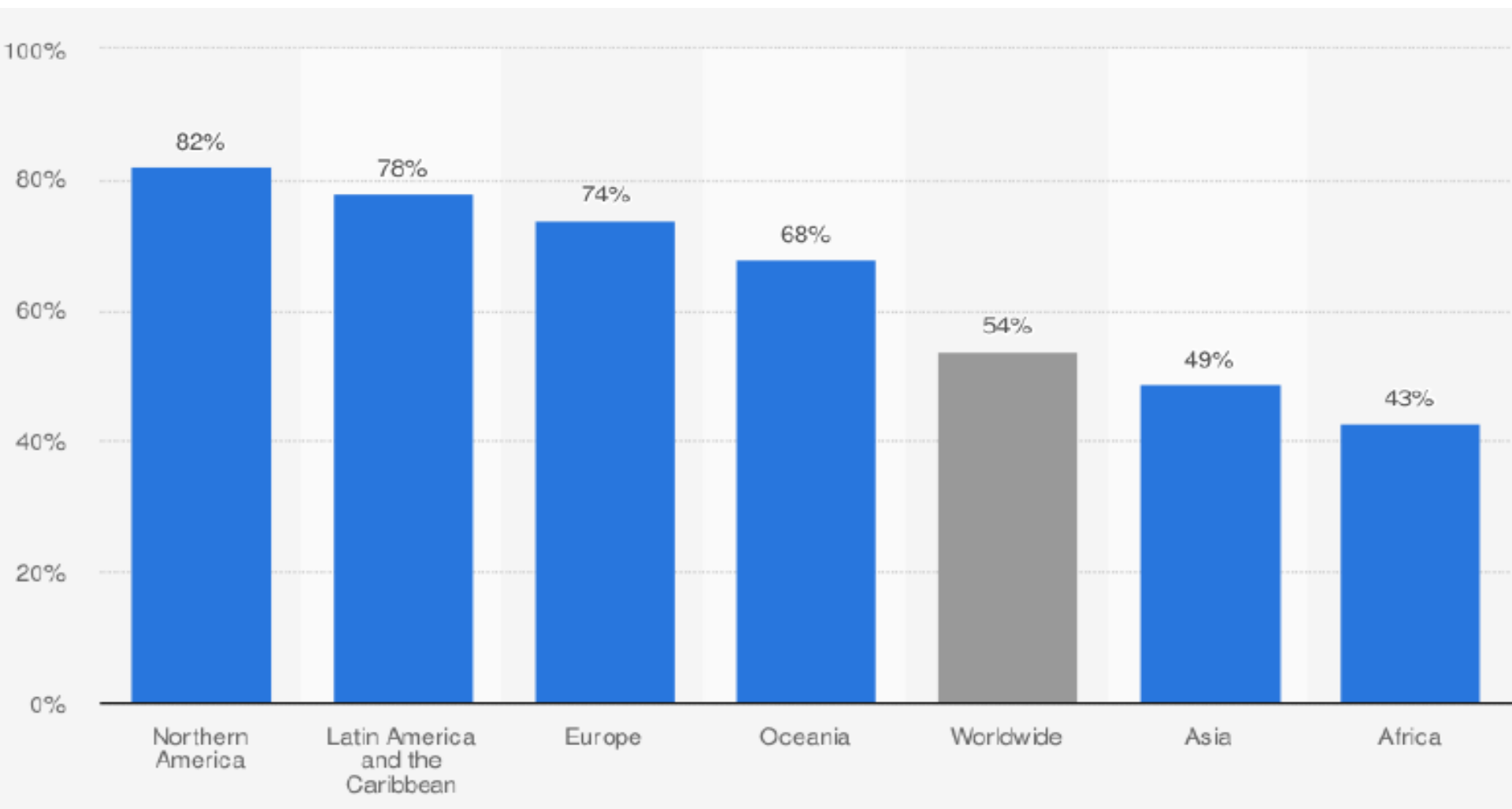
Αστικοποίηση και οικονομική ανάπτυξη

- Η αστικοποίηση στη Δ. Ευρώπη άρχισε στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και συντελέστηκε εξαιτίας της βιομηχανικής επανάστασης.
- Στις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες μέχρι πριν από μερικές δεκαετίες ο δευτερογενής τομέας της οικονομίας δεν ήταν αναπτυγμένος.
- Παρόλα αυτά οι πόλεις στον αναπτυσσόμενο κόσμο μεγεθύνθηκαν με τρομερούς ρυθμούς στο 2ο μισό του 20ού αιώνα.
- Αυτού του είδους η αστικοποίηση ονομάστηκε «νόθα αστικοποίηση» και είναι χαρακτηριστικό των μη-βιομηχανικών χωρών.

Αστικοποίηση και οικονομική ανάπτυξη

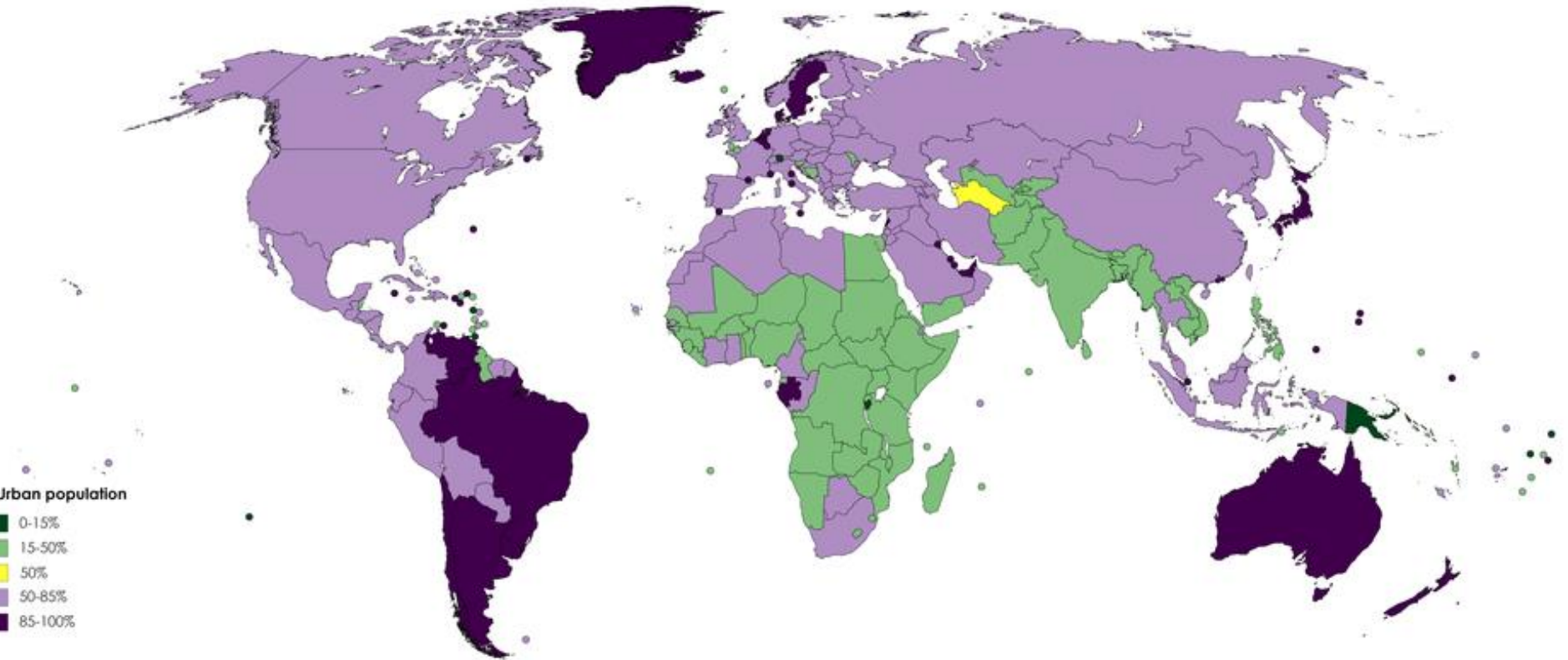
			Εργαζόμενοι σε κάθε τομέα ως % του συνόλου των εργαζομένων		
Χώρα	% αστικού πληθυσμού (2010)	ετήσιος ρυθμός αστικοποίησης 2010-2015	Πρωτογενής	Δευτερογενής	Τριτογενής
Βέλγιο	97	0,4	2	22,1	77,2
Ελλάδα	61	0,6	12,4	22,4	65,1
Η.Β.	80	0,7	1,4	18,2	80,4
Βραζιλία	87	1,1	20	14	66
Η.Π.Α.	82	1,2	0,7	(20,3)	79
Κίνα	47	2,3	38,1	27,8	34,1
Ινδία	30	2,4	52	14	34
Πακιστάν	36	3,1	43	20,3	36,6
Κονγκό	35	4,5			
Αφγανιστάν	23	4,7	78,6	5,7	15,7

ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΝΑ ΗΠΕΙΡΟ Το 2019

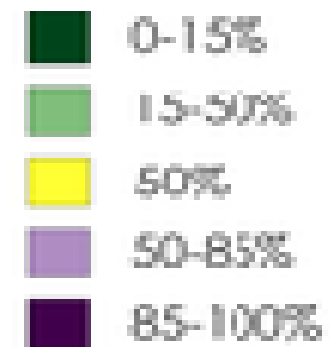

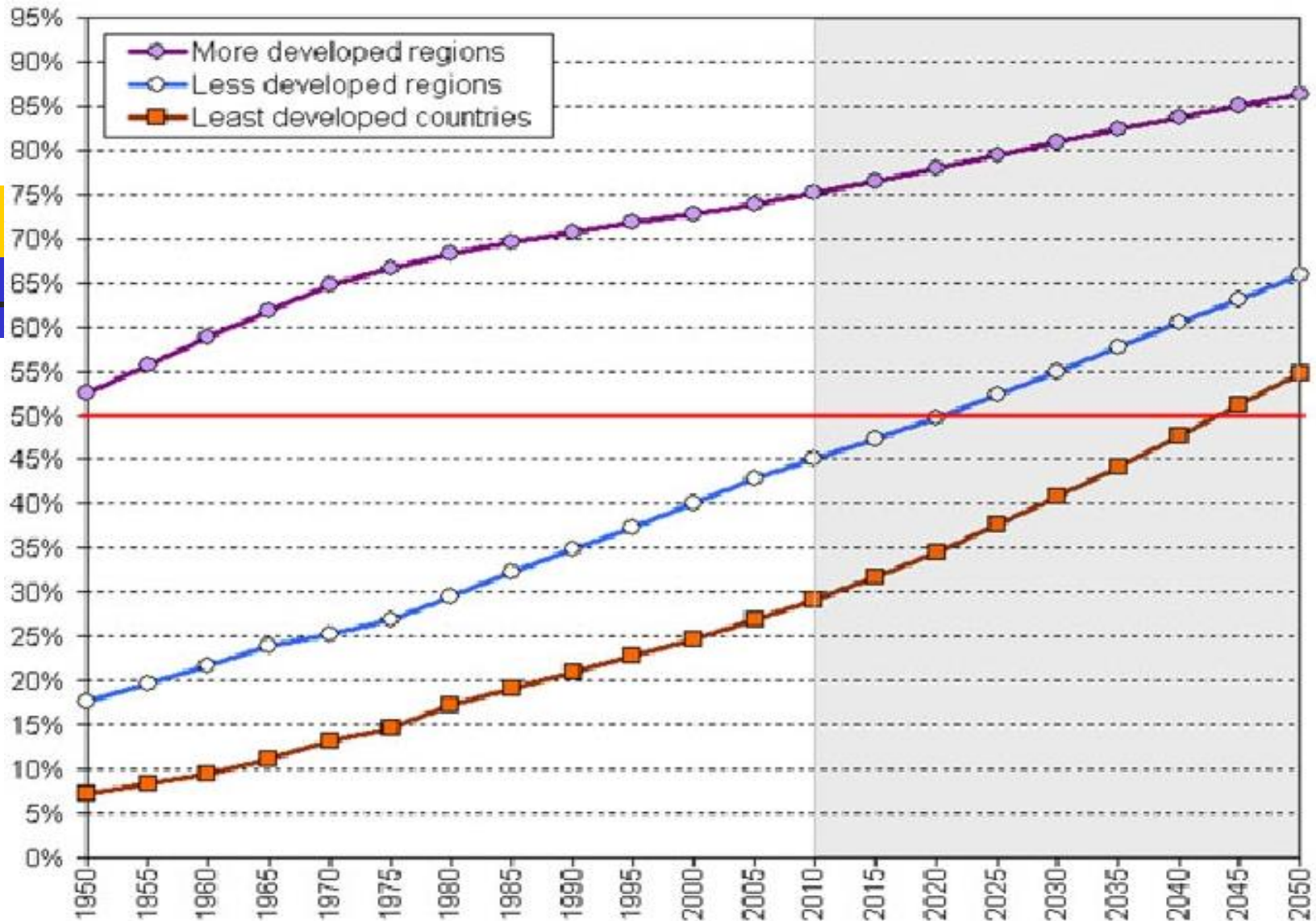
• ΠΗΓΗ : ΟΗΕ, 2019

Αστικοποίηση ανά χώρα - 2018

Created with mapchart.net ©

Παγκόσμια Αστικοποίηση, Προβολή: 1950 – 2050

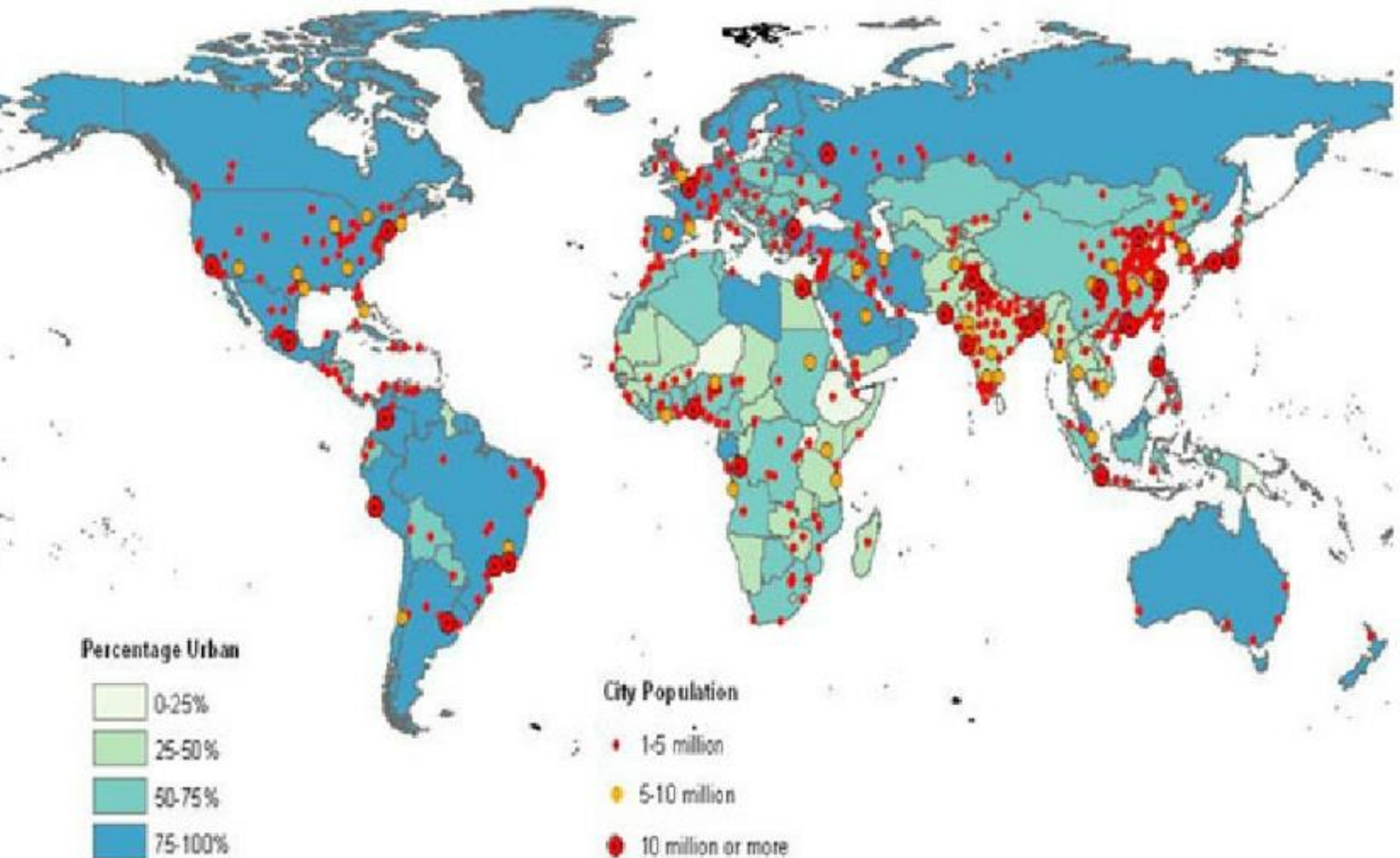
Πηγή: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division:

World Urbanization Prospects, the 2000 Revision, New York, 2010

Ποσοστά αστικού πληθυσμού σε αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες περιοχές. 1955-2010.

Περιοχή	1955	2010	% αύξησης
Αφρική	16,4	39,9	143,3
Ασία	18,2	42,5	133,5
Λ. Αμερική	45,1	79,4	76,1
Β. Αμερική	67,0	82,1	22,5
Ευρώπη	54,0	72,6	34,4
Ωκεανία	64,1	70,6	10,1

Πηγή: Williams G. et al. (2009) *Geographies of Developing Areas. The Global South in a changing world*. Routledge, London and New York, p.166

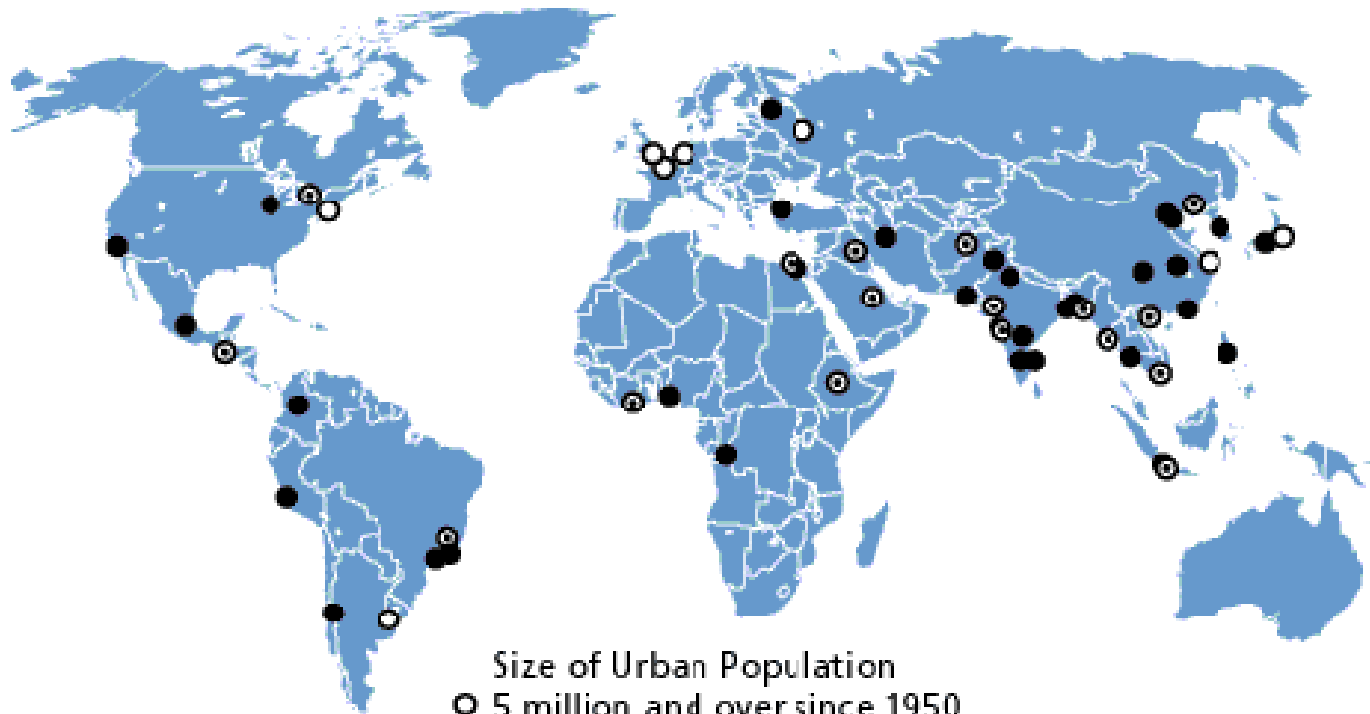

Παγκόσμια Αστικοποίηση, Προβολή 2025

Πηγή: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division: World Urbanization Prospects, the 2009 Revision. New York, 2010

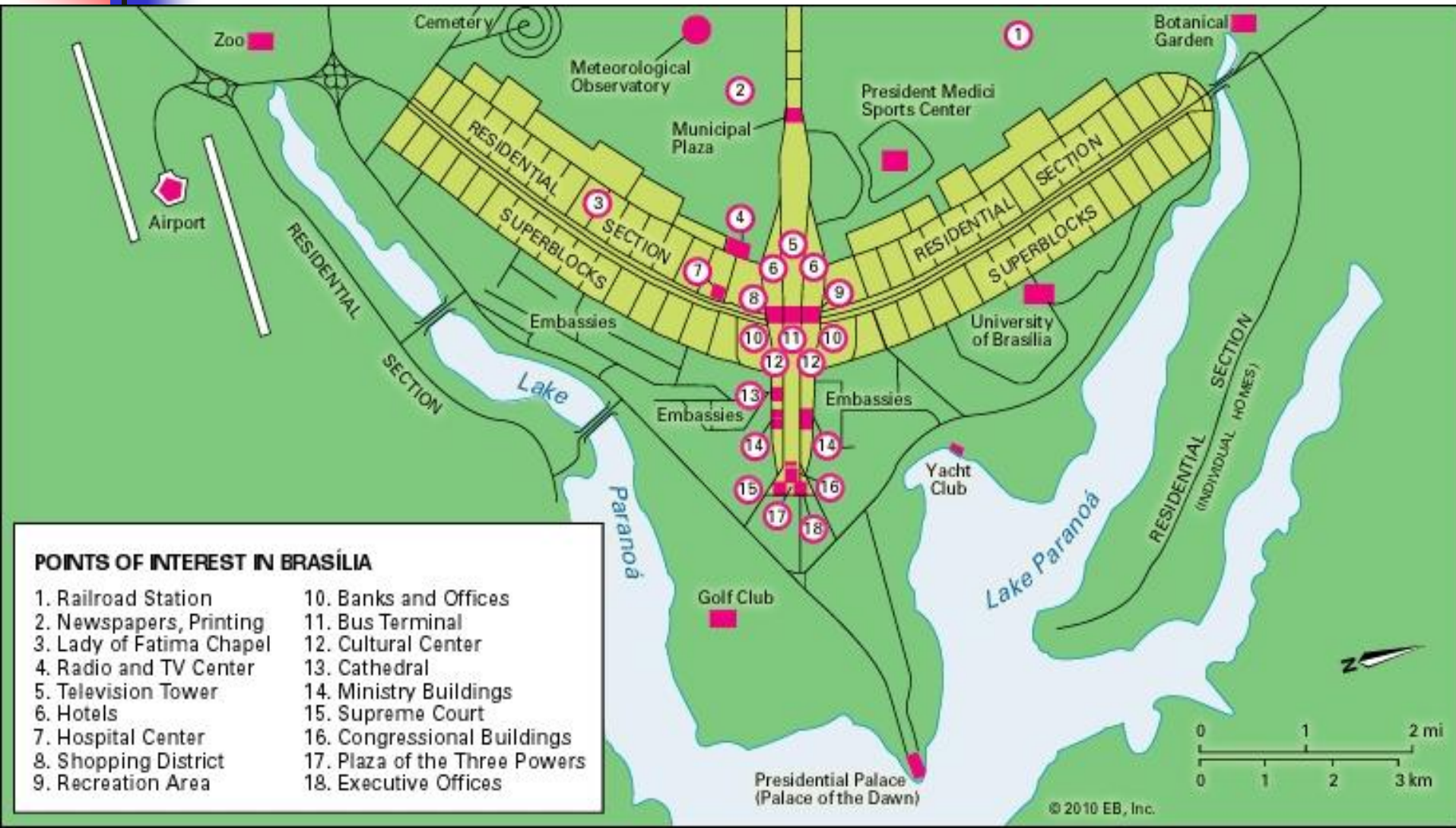
Οι περισσότερες από τις μεγάλες πόλεις του κόσμου βρίσκονται στον Τρίτο Κόσμο.

Οι 15 πολυπληθέστερες πόλεις του κόσμου (2015).

<i>A/A</i>	<i>Πόλη</i>	<i>Κράτος</i>	<i>Πληθυσμός</i>
1	Tokyo	Japan	34,400,000
2	Canton	China	25,400,000
3	Seoul	Korea (South)	25,200,000
4	Shanghai	China	24,900,000
5	Delhi	India	23,500,000
6	Bombay	India	23,200,000
7	Mexico City	Mexico	23,000,000
8	New York	USA	22,000,000
9	São Paulo	Brazil	21,000,000
10	Manila	Philippines	20,400,000
11	Jakarta	Indonesia	19,000,000
12	Los Angeles	USA	18,100,000
13	Karachi	Pakistan	17,100,000
14	Osaka	Japan	16,800,000
15	Calcutta	India	16,400,000

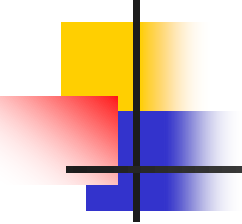
Προσχεδιασμένες Πρωτεύουσες (Purpose-built Capital cities)

Αιτίες της αστικοποίησης στις αναπτυσσόμενες χώρες.

- Η έξοδος του αγροτικού πληθυσμού προς τα αστικά κέντρα συντελείται σε μαζική κλίμακα εξαιτίας της πληθυσμιακής πίεσης και της έλλειψης πόρων στις αγροτικές περιοχές. Αυτοί είναι οι λεγόμενοι παράγοντες «απώθησης» από μια περιοχή.
- Οι πόλεις λειτουργούν ως πόλοι έλξης. Οι κάτοικοι των αγροτικών περιοχών συχνά πιστεύουν ότι το βιοτικό επίπεδο στις αστικές περιοχές είναι καλύτερο. Συνήθως διαψεύδονται. Αναζητάν στις πόλεις πιο καλοπληρωμένες δουλειές, καλύτερη υγειονομική περίθαλψη και εκπαίδευση.

-
-
- Επομένως, το πλαίσιο διαμορφώνουν:
 - Οικονομικοί παράγοντες
 - Ψυχο-κοινωνικοί παράγοντες
(απωθητικοί στο χωριό – ελκυστικοί για την πόλη)
 - Κοινωνικο-πολιτικοί παράγοντες

Χαρακτηριστικά της αστικοποίησης στις αναπτυσσόμενες χώρες.

- Συχνά, υπερ-συγκέντρωση του πληθυσμού της χώρας σε μία μόνο πόλη (συνήθως την πρωτεύουσα).
(Όπου υπάρχουν δύο μεγάλες πόλεις περίπου ίσου μεγέθους, η μία είναι συνήθως η πρωτεύουσα και η δεύτερη το κύριο λιμάνι της χώρας).
- Οι περισσότερες μεγάλες πόλεις αναπτύχθηκαν την εποχή της αποικιοκρατίας

Typical Daily Traffic Jam of People, Carts, and Other Vehicles in Delhi, India

Ανεργία και εργασία στις πόλεις του Τρίτου Κόσμου.

- Η αποδέσμευση αγροτικού εργατικού δυναμικού από την ύπαιθρο δεν συνοδεύτηκε από την ανάλογη προσφορά θέσεων εργασίας στις πόλεις.
- Οι νεαροί εσωτερικοί μετανάστες των παραγκουπόλεων επιβιώνουν χάρη στο θεσμό της εκτεταμένης οικογένειας (ειδικά στην Αφρική) και σε παρασιτικές δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα.

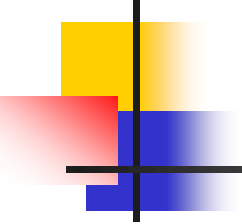
Συνθήκες στέγασης

- Μόνο η ανώτερη και μεσαία τάξη στις Τριτοκοσμικές πόλεις έχει τη δυνατότητα (εισόδημα, εργασιακή σταθερότητα και δανειοληπτική ικανότητα) να αγοράσει ή να νοικιάσει κατοικία με τις βασικές υποδομές.
- Το ποσοστό ιδιοκατοίκησης αποτελεί έναν δείκτη (αν και όχι πάντα αξιόπιστο) οικονομικής ανάπτυξης της πόλης.

Κιλάμπα, Λουάντα (Ανγκόλα)

-
-
- Η εργατική τάξη και ο περιθωριακός αστικός πληθυσμός είτε νοικιάζουν δωμάτια σε πυκνοκατοικημένες και υποβαθμισμένες συνοικίες στα κέντρα των πόλεων, είτε ζουν σε **τενεκεδουπόλεις** στις παρυφές των πόλεων.

■ gecekondu

favela

township

bidonville

Αστικός πληθυσμός και πληθυσμός παραγκουπόλεων, 2001.

	Αστικός πληθυσμός (%)	Πληθυσμός τενεκεδουπόλεων ως % του αστικού πληθυσμού
Β. Αφρική	52	28,2
Υποσαχάρια Αφρική	34,6	71,9
Λατινική Αμ. & Καραϊβική	75,8	31,9
Α. Ασία	39,1	36,4
Α. Ασία (εκτός Κίνας)	77,1	25,4
Νότιο-Κεντρική Ασία	30	58
Ν.Α. Ασία	38,3	28
Δυτική Ασία	64,9	33,1
Ωκεανία (εκτός Αυστραλίας & Ν. Ζηλ.)	26,7	24,1
Κόσμος	47,7	31,6

Χαρακτηριστικά των παραγκουπόλεων

- Αυθαίρετες κατασκευές σε καταπατημένη γη (είτε δημόσια είτε, λιγότερα συχνά, ιδιωτική).
- Συνήθως βρίσκονται στις παρυφές των πόλεων.
- Δεν έχουν βασικές υποδομές (ύδρευση, αποχέτευση, δημόσια συγκοινωνία, ηλεκτροδότηση κλπ)
- Στεγάζουν πάνω από το 40% του αστικού πληθυσμού σε κάποιες αναπτυσσόμενες χώρες.
- Συχνά λειτουργούν ως τόποι υποδοχής μεταναστών από την ύπαιθρο.

Χαρακτηριστικά των παραγκουπόλεων

- Υποβαθμισμένες συνοικίες που βρίσκονται συνήθως στο κέντρο ή γύρω από το κέντρο των πόλεων.
- Διαθέτουν βασικές υποδομές έστω και με τη μορφή κοινόχρηστων χώρων (κοινόχρηστοι χώροι υγιεινής, δρόμοι, ηλεκτροδότηση).
- Κάποιες από αυτές τις συνοικίες έχουν κτιστεί από το κράτος με τη μορφή εργατικών κατοικιών.

Τα *superbloques* του Καρακάς

Πηγή: <http://www.elmundo.com.ve/noticias/economia/politica/fotos---las-obras-que-dejo-marcos-perez-jimenez.aspx>

Τα *superbloques* του Καράκας

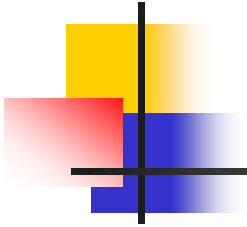
Σηματοδοτούν το κύμα αστυφυλίας των δεκαετιών '50 και '60 –αλλά και τον «νεοπλουτισμό» που προήλθε από την εκμετάλλευση των εθνικών υδρογονανθράκων. (Αντικατέστησαν παραγκουπόλεις)

Το φαινόμενο δεν αποτελεί ιδιαιτερότητα (μόνο)
του Τρίτου Κόσμου

??

Κοινωνική διαστρωμάτωση των πόλεων

■ Τριμερής διαστρωμάτωση:

- Ευρωπαϊκή (ή εξευρωπαϊσμένη) ελίτ
- Μικρή αλλά αυξανόμενη μεσαία τάξη
- Τεράστια κατώτερη τάξη η οποία χωρίζεται από τις δύο προηγούμενες από ένα αγεφύρωτο οικονομικό και κοινωνικό χάσμα.

Χωροταξική διαστρωμάτωση των πόλεων

- Προ-βιομηχανικές πόλεις:
- Συγκέντρωση της άρχουσας τάξης στο κέντρο της πόλης, όπου βρίσκονται κυβερνητικά και κρατικά κτήρια. Απουσία επιχειρήσεων από το κέντρο.
- Μικρή χωροταξική διαφοροποίηση με βάση τις συντεχνίες ή τους οικογενειακούς δεσμούς.
- Συγκέντρωση των κατώτερων στρωμάτων στις παρυφές των πόλεων.

Χωροταξική διαστρωμάτωση των πόλεων

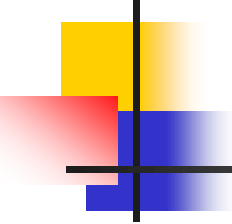
- Σύγχρονες μετα-βιομηχανικές πόλεις:
- Μετακίνηση των ελίτ από το κέντρο σε πολυτελή προάστια.
- Συγκέντρωση των λαϊκών μαζών σε πυκνοκατοικημένα συγκροτήματα κοντά στο κέντρο της πόλης ή σε περιφερειακές “τενεκεδουπόλεις” και κρατικές «εργατικές κατοικίες».

ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ

- Οι προ-αποικιακές πόλεις ήταν λίγες
- Σημαντικότερες:

- **Koumbi Saleh**
(Αυτοκρατορία της Γκάνα)
- **Niani** (Αυτοκρατορία του Μαλί)
- **Πόλεις των Yoruba**
(Αυτοκρατορία του Όγιο)
- **Αχουμ** (Αυτοκρατορία του Αξούμ – νότια της Ασμάρα)

-
- Ολόκληρο σχεδόν το σύγχρονο αστικό δίκτυο των χωρών της Μαύρης Αφρικής δημιουργήθηκε την περίοδο της αποικιοκρατίας

→ Ωστόσο, ένα ελάχιστο σήμερα τμήμα των πόλεων αυτών ανήκει στη συγκεκριμένη περίοδο

**Κύρια αστικά κέντρα και
 δίκτυο σιδηροδρομικών γραμμών και ποτάμιων οδών
 στην κεντρική Αφρική**

[Πηγή: P. Vennetier, 1976]

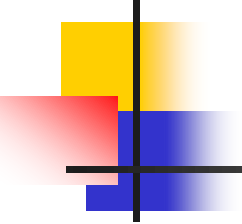
Κινσάσα : αποικιοκρατική συνοικία

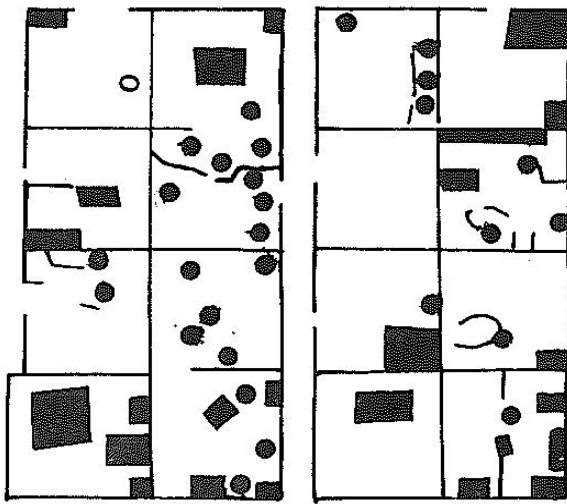
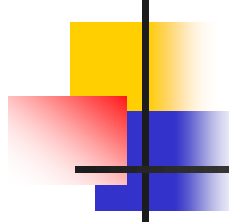

Λουάντα - Ανγκόλα

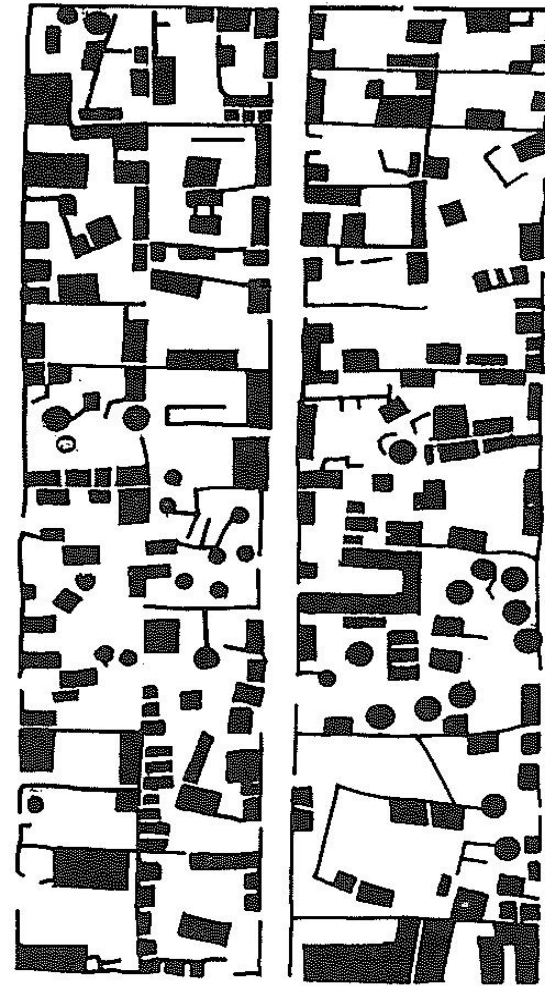

Κινσάσα, Λ.Δ. Κονγκό

-
-
- Οι «νησίδες κατοικίας» συνήθως ανήκουν σε διευρυμένες οικογένειες που εγκαθίστανται από την ύπαιθρο
 - Η οικιστική πυκνωση στο εσωτερικό τους γίνεται σταδιακά, σε βάθος χρόνων, ή (και) γενεών

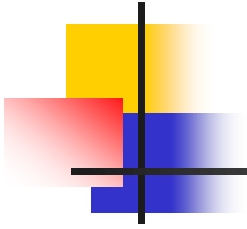

1

2

Ουαγκαντούγκου : οικοδομικά τετράγωνα σε διαφορετικές φάσεις

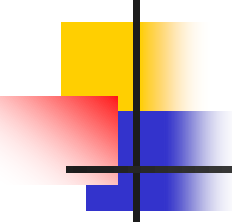

- → ταυτότητα της πόλης

- → θέση της πόλης στον χώρο

- → θέση και συγκοινωνιακοί άξονες

- → ιστορική εξέλιξη της πόλης

- → Δημογραφικά χαρακτηριστικά
δυναμική

- → θέση της πόλης στο περιφερειακό/εθνικό/ευρωπαϊκό αστικό δίκτυο

- Πολεοδομική-ρυμοτομική-αρχιτεκτονική μορφή της πόλης

- → Παραγωγική-οικονομική δομή της πόλης

- → Κοινωνικά χαρακτηριστικά και χωρική κατανομή των διαφόρων ομάδων

- → «Ζώνη επιρροής» της πόλης και χαρακτηριστικά της

- * χάρτης (1-4)

THANK
YOU

